

Vida Seidatana

Preu: 25 cèntims

FABRICA DE MOBLES

CAMÍ DE CORBINS

PERE "ARMENGOL" MARTÍ

(NOM COMERCIAL REGISTRAT)

MAGATZEMS:

RAMBLA FERRAN, 16

L L E I D A

TELÈFON 103

Tocineria i Pesca salada

MAGDALENA MIRÓ

VDA. DE CUETO

ESTERERIA, 3

LLEIDA

LLIBRERIA I PAPERERIA

CASA BENET

OBRES DE TOTA MENA

LITERATURA : CIÈNCIA : MÚSICA

Gran assortit en FIGURINS

— PREUS ECONOMICS —

PLAÇA DE LA SAL, 7

LLEIDA

Per 20 ptes. mensuals

COMPTABILITAT

ORTOGRAFIA

REFORMA DE LLETRA

MECANOGRAFIA I TAQUIGRAFIA "GARRIGA"

IDIOMES

Acadèmia de Comerç

Regentada per D. E. Martinez

Daniel, 5

LLEIDA

JOAN PORTA MIRET

Corredor reial de Comerç col·legiat

PLAÇA DE LA SAL, 13 i 15, PRAL.

LLEIDA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ

ACADÈMIA, 17

TELÈFON 472

APARTAT 5

Vida Lleidatana

Revista quinzenal il·lustrada

ABONAMENT

Citat: 1'25 ptes. trimestre

Fora: 3'00 ptes. semestre

Pagament a la bresta

Els treballs es publiquen sota la responsabilitat de llurs autors: No es retornen els originals ni s'entaula correspondència sobre els mateixos

Sumari

TEXT: La lliçó del blat. — JAUME AGELET i GARRIGA, (Poesies). — Guimerà, J. M. — El dolç i gran Quimèric, JOSEP CARNER. — La torfodaire, FELIP PLEVAN. — Conversa amb l'Enric Borràs, P. G. — Record, PERE ARGANY i MESTRE. — Secció Filològica, JOHNSON. — Els llibres, S. — Refraner, J. ANSELL. — Nòtules.

GRAVATS: Retrat de la coberta: ÀNGEL GUIMERÀ — Làpida gòtica de l'Hospital de Santa Maria. — Encontorns d'Ulldemolins, (Fot. GIGÓ). — Passeig lateral dels Camps Elisis.

La lliçó del blat

El mestralge i alliconament que Natura ofereix constant i valent-se adés i ara de les incomptables meravelles que conté, din prou clar com ço que la forma, hi és posat mestriolament. D'aquí, que, tot en ella porti l'empremta de sublimitat i d'excel·lència, i fins lo que a la lleugera podria semblar insignificant, parant-hi esment, no és estrany de copsar-hi ensenyaments i encants sempre nous i ensems més atractius.

No sorprendrà a ningú, doncs, que avui, en plena batada, agafem el gra de blat i n'aprenuem la colpidora i optimista lliçó que ens ofrena el fruit madur d'una planta de temorenyes arrels tot just agosarades d'esquinçar la terra per anar a cercar-hi bona part del seu aliment, i base on créixer i descansar.

Llençat el blat per mà dreta, reb el bateig de l'aire com pregoner de nova vida, i ja de llavors comença una evolució que sofrirà alternàncies de calor i fred, d'aigües i secors que posaran en greu perill sa marxa; passarà èpoques en què no podent eixir arrogant a ple aire s'enfortirà per sota terra com si cercant el cor, volgués defugir la superfície, i anirà extenent arrelaments, que més tard i quan ja se senti la tebió primicera del bon temps que s'apropa, la defensaran dels vents que maldant a sa gentilesa, no faran altre sinó donar-li major gracilitat i fer-la més blincadissa i resistent.

Arribarà un dia en què la verdor d'alguns temps, s'haurà canviat per altra d'or vell; en l'ambient una quietud planarà damunt dels blats, fent endevinar el gran misteri d'una fructificació imminent, però noves proves caldran encara, serà precis rebre la ferida d'una falç despietada, el tracte sever del segador que les lligarà fortament unes amb altres; el sol roent del mes de juny, que les acabarà d'eixugar la vida si és que encara tan dures proves l'haguessin fet possible, i finalment els cops despietats de les batolles, el tregip mogullador d'uns animals, i les feridores, ganivetes dels trills, tan feridores que fins la imatgeria popular per diables els coneix. Serà necessari més encara; que per sobre d'aquells blats s'hi escoli una pesantor terrible, per esperar a l'últim l'olímpic gest del batedor que el llençi a l'aire, per tal que el vent de llibertat ens mostri multiplicats els fruits, i nets de tota impuresa.

I si el blat per a fructuar necessita tantes proves, i si atenem que les resisteix amb tot i ésser temorenyes ses arrels, que pensariem d'aquelles plantes l'aliment de les quals tinguessin en el cor i fossin capaces encara, de resistir-ne de més dures? El seu fruit deuria portar amb l'abundància, un rou d'eternal perennitat.

Jaume Agelet i Garriga

Seria plaent per a VIDA LLEIDATANA poder ofrenar als seus lectors el fèrvid comentari de l'obra d'en Jaume Agelet i Garriga. La temor, però, de no ésser prou justos al parlar d'un dels més llegendaris valors lleidatans, fa que aquestes ratlles, lluny d'ésser de presentalla, que entre nosaltres no la necessita, sien d'ample regraciament per haver tingut la gentilesa d'entregar-nos belles produccions, dignes de l'autor que mestriolament escrigué «Domassos al sol».

La tristesa del camí
els ulls i l'ànima entela
i posa allà a l'horitzó
un grapat tebi de cendra.
Si el vol vibrant d'un ocell
aixequés mos ulls de terra
i de vesprada sentís
el cant encés d'una estrella!
Ai si fos mon esperit
un bon menat d'herba fresca
i seré respir de sol!
Si avui una mà serena
em tregués del pou pregon
de la trista ànima meva!
Qui fos ressó dels verds clars
i de la llum matinera!
Si m'escolés com un riu, lliberant-me d'aquest pes
de tenebra!

Pujada de Sant Llorenç
 sadolla de boires fresques,
 que s'estarrufen de nit
 i es despleguen com senyeres!
 Carreró que es torç humil
 amb cases totes corpreses
 i que fervorós estén
 la carn bruna de ses pedres.
 Cada llum és un cor fresc,
 que batega,
 cada finestral tancat
 un caliu cobert de cendra.
 O camí de Sant Llorenç
 quan fa boira i quan vespreja!
 Quina olor de pa moresc
 i de palla de Pessebre!
 Al bell fons dels casals bruns
 deu haver-hi llars enceses
 i són flairosa d'infants
 damunt les sines maternes.
 Al davant de Sant Llorenç
 s'estén la Creu tota oberta,
 en èxtasi, bategant,
 repenjada en la tenebra.
 Carré amunt
 la boira és com una bresca.

Baixó de dalt de la muntanya
 enlluernat del flam del cel
 i tot fent via m'acompanya
 la gran tristor de la muntanya
 fina i plorosa com un vel.

Hi deixo viva la fontana
 la lluisor dels viaranyes,
 l'aura qui plana
 sobre la seda dels estanys.

La claredat del cel s'hi arbora
 de revols auris de moixons.
 El cor hi plora
 i va enyorant els horitzons
 que el cim, tothora,
 veu onejar com gonfanons.

I faig una ombra tota pura
 en sê a la plana de retorn
 de la muntanya que fulgura
 en els confins rosats del jorn.

Jaume Agelet i Garriga

Guimerà

Fa dos anys que Catalunya plora el seu Poeta més abraçat.

Fa dos anys que els vells carrers del Cap i Casal troben a mancar les lentes i freqüents passejades de la noble figura del gran dramaturg. Les delicioses vies i carrerons plens d'encisos, de records rublerts d'història, les Rambles, la Portaferriassa, Boqueria, Plaça del Pi i carrer de Petritxol no poden pas aconhortar-se de l'absència del seu excels amic.

Fa dos anys que les multiseculars pedres de la Seu barcelonina enyoren la indefectible diària visita del gegant de cor d'infant. Allí anava en Guimerà a penetrar-se, a sadollar-se d'aquell silenci dens i eloqüent d'aquelles meravellous naus, d'aquelles voltes plenes de misteri, d'aquelles columnes i capitelis talment sortits de mans angèliques. Anava cada dia a entaular l'amable col·lotge interior amb aquelles pedres que tantes penes i grandeses li confaven i tantes pàgines de la història nostra li devien revelar. Era aquest, segurament, el diàleg més íntens, més viu i comprensiu entre les pedres històriques i aquell home tan lacònic, a que, en moments de solenne emoció, en ésser invitat a parlar, gairebé sempre es tenia de limitar a pronunciar no més que dues paraules, dues paraules roentes de passió, dues paraules que els nostres lectors ja deuen conèixer.

El decorativisme, la *pose*, aquests conceptes tan embafadors, tan grotescs, tan insufribles en innumères figures de relativa importància, eren dignificats per en Guimerà fins al punt d'ésser en ell coses amablement i aprescindibles.

Qui no ha vist amb goig, amb delectança el pas d'en Guimerà solenne i senzill, altívol i humil, per la Rambla de les Flors?

Anar a Barcelona i no veure Guimerà pel casc antic de la ciutat era quelcom així com un viatge inútil.

El passejava per la Barcelona històrica els símbols patriòtics de les seves obres que són immortals precisament perquè són manllevades i inspirades i arrencades dels sentiments més vius, més profunds, més abraçats d'un poble conscient.

I el poble sentint-se en contacte amb el seu poeta dilectíssim, en veure cimbrejar aquella còrpora gegantina i infantívola ensems, oia retrunyir dintre seu aquell cop de mall damunt la cordial enclusa, aquells mots esperançadors i esperonadors allhora, que espurnegen i flamegen ça i lla en les seves obres immortals, tan immortals com l'ideal altíssim que les ha engendrat.

J. M.

El dolç i gran Quimèric

*Amb el cap fadigat d'invisibles corones,
amb el cor tan matern i el posat tan sorrut,
ell venia a escoltar vora nostres rodones,
com cercant un secret milenari i perdut.*

*I no el feia atuit una terra malmesa
(de tan matern, potser s'aïrava son cor);
i fet a les rondalles, cercava la grandesa,
i per alguna amada captava un cercle d'or.*

*O quin afany, son ull, sota la cella brava!
Partia amb la mà buida i un aire dolorós;
però no decebut encara, barbotava
tot de versos de reis i somnis de pastors.*

*I es feia negra nit... Soltadament, un dia,
tothom era al carrer, deixant el trist forat.
Llavors ell, només travessant, encenia
els ulls i la cridòria de tota la ciutat.*

*O el dolç i gran Quimèric! Ha anat, a les palpentes,
allà d'on pot venir-nos el cobejat matí.
Hom l'amortallaria amb murtra i romani,
amb quatre cintes grogues i quatre de rogentes.*

JOSEP CARNER.

LA TORRONAIRE

Som vinguts a festa major a una vila riallera del pla d'Urgell, i ens estatgem a la casa pairal d'un bon amic i vell company d'estudis, qui també, com nosaltres, ja fa temps que ha toibat la carena dels quaranta.

La vila i els camps, vestits amb les gales exuberants del sol d'istiu i la rossor dels blats a punt de sega, porten a la cara l'alegria i l'humor de la bona anyada.

La gent, de pontifical, acaben de sortir de missa solemne, i a no trigar toca migdia.

A dinar, doncs; i poc a poc van fent cap a l'ampli, i net i ordenat menjador, l'àvia, urgellenca, de bon tremp, forta com el roure, qui arriba acompanyada d'una cort de galifardeus de tots colors i edats, com gallina amb sa llocada; tot seguit l'amo, nostre amic, amb el pare predicador qui acaba de fer un sermonàs a la missa cantada; després una colla d'hostes de diverses procedències, menes i estaments, i finalment la mestressa, exemplar esposa de l'amic, i una jovincela de mirar viu i llampeguejant, i esvelta i vincladissa com flor de lliri-jonc, al mateix punt, casualment, en què dues criades posen damunt la taula altres tantes grans soperes fumejants i d'una sentor que retorna.

Quan tothom és a son lloc, i els nets callen uns moments, l'àvia, una pubilla d'aquelles de la fe d'Abraham i que encara vol empunyar amb energia el timó familiar, demana al missioner la benedicció de la taula, la qual avui

de tan estarrufada ha extès les dues ales al veure's davant d'una tan escollida concurrència, i àdhuc, proveïda d'una més saborosa i abundant minestra que de costum.

I tot seguit el dinar comença amb una silenciosa i quasi solemniat serialitat, que poc després es va traduint en animació creixent i encomanadissa fins arribar a semblar tots d'una mateixa família, unida per lligams d'una cordialitat no paliada ni interrompuda mai...

* * *

Ens hi han volat potser dues hores des que seiem a taula, i després que el bon missioner ha elevat uns mots de remerciament al Déu provident i conservador de totes les coses, i que l'àvia hi ha posat un fervorós coronament de lloança amb sa bondat infinita, comencen uns i altres a desfilar amb cares alegres, roges i satisfetes, car el dinar ha estat verament de festa major. Sols restem l'amo, el pare predicador i jo, fent cigarretes i en franca i amistosa conversa.

Les criades acaben de desguarnir taula, i amb elles desapareix també la mossa tan bellament escaiguda que les ajudava, i que atrau amb aquell seu mirar viu i llampeguejant, a instants tan encisador.

Encuriosits davant d'aquella beutat camperola, ens arrisquem a interrogar a l'amo, nostre antic amic: Aqueixa que acaba d'eixir? — Galant minyona! — diu amatent. — És filla de la dida del noi gran, que ve a la vila alguns festanyals

a vendre torrons, aquells torrons que haveu tastat i ponderat adés boi dinant. Els seus pares viuen a Agramunt, i són una família que per tradició estan dedicats a l'elaboració dels renomats torrons.

Què no hi heu pensat — ens diu ple d'interés — en la poesia d'aquests productes rudimentaris que dels nostres avis arriben a nosaltres amb el regust ancestral de la llur vida de santa i sàvia simplicitat?

I amb un lleu transport de cara i una certa claror sobtada als ulls, afegeix tot seguit :

— Oh! Si sabessiu com m'ha afectat en més d'una ocasió aital indústria casolana, car té caires ben saturats de la sentor de la terra, i que a mi, tocat com ja sabeu, de la flameta interior d'aquestes dèries, m'ha interessat i entendrit quiscuna hora, com no podeu imaginar-vos.

Mireu : no hi ha fira, ni mercat, ni festa major, ni aplec que tingui lloc en terra catalana, sense que la taula dels torrons hi aparegui encara com una institució necessària i característica.

En les expansions populars i en els punts de convergència periòdica per a la contractació comercial de la nostra pagesia, no hi manca mai la taula coberta de blanques estovalles, a voltes llistades de blau o vermell, on en vistoses restelleres s'hi mostra i veu la temptadora llemnadura dels torrons agramuntencs.

Fets de mel dels bucs de la Segarra i de l'Urgell i d'avellana del Camp de Tarragona, és bonic veure com serveixen de present amorós que el jove firaire de la gorra de gairell i el brot d'aufàbrega a l'orella ofrenarà a la gen-

til camperola de bona planta i robust païdor.

Com la coca maurada, com els borregos i com les avellanes fan d'acompanyants apetitosos a les begudes corteses quan a les llars de la ruralitat catalana hi són entrats en sò de pau, i els bons pagesos vos hi obsequien amb la confortadora retafia, o amb el gotet de vi transparent de la vinya pròpia, i fet vell i generós en l'olorós carretell del celler de casa.

Són els torrons en fi — com diu l'àvia — gormanderia de golafres, molt estimada de xics i grans, i que sobreviu malgrat la ensulciada general dels petits oficis i indústries casolanes de l'avior.

Pregunteu-ho sinó a la mateixa torronaire que els fabrica per més tard vendre'ls. Ella és quina en canta les excel·lències d'una faisó tan pintoresca que sembla el millor dels viatjans que arreu van col·locant els productes de la catalana indústria.

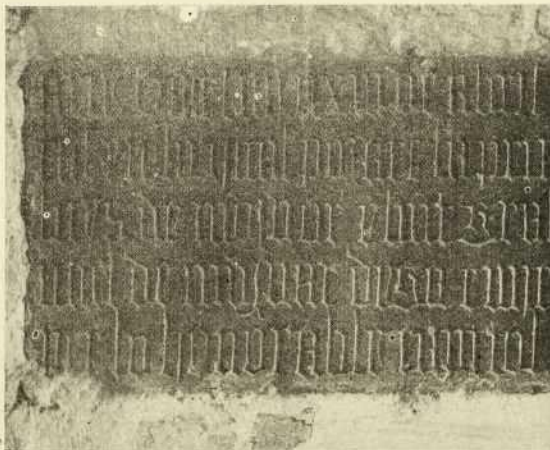
Però el jovent — quina especial capacitat i perícia en aitals judicis és indiscutible — assegura que més que els torrons amb la seva dolçor, és la torronaire quina deu tindre mil regustos deliciosos.

Donzella agraciada i pubilla ademés d'un patrimoni que Déu n'hi dó, no s'està de recórrer viles i poblets, ermites i santuaris i fins grans ciutats en fires, aplecs i romeries, per tal d'espargir-hi la llemnadura dels torrons i la gràcia del seu cos espigat i vincladís com lliri-jonc.

Així al menys ho pregonia la parròquia de minyons que no la deixen, quan presidint com una reina la parada amb provisions de totes menes, gran-

Hospital de Santa Maria

Làpida commemorativa del començament de les obres, adossada en una de les parets de l'entrada.

dàries i gruixos, al seu voltant hi sumegen a voliors, enllepolits d'aquell son mirar que, com digué en una ocasió un cantador de la ronda, té les llusors d'una fulla de ganivet matador. I és que en realitat la noia s'ho val.

D'aïtal manera, que anit mateix els rondallaires se la disputaven amb corrandes que dos intel·lectuals de la rella i de l'aixada, de banda a banda de plaça li endreçaven.

L'un, enamorat sens dubte, cantava d'aquesta faiso:

La gràcia de liri
del cos cimbrejat
si hi ha qui se'l miri
en queda prendat.

I afegia un altre, probablement despitat de la torronaire:

El donzell qui l'ama
no s'e pas que hi veu,

si per fora és flama,
per dintre és de neu.

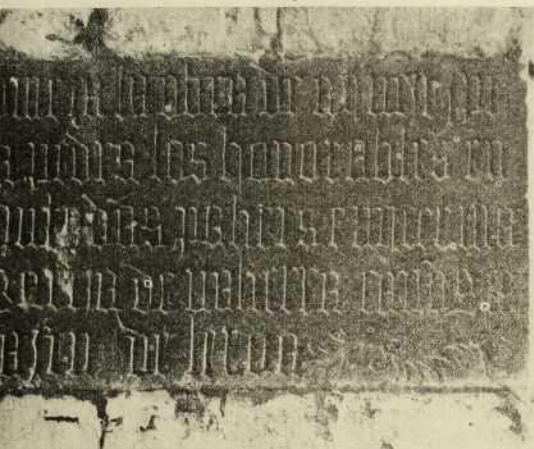
I tornava el primer:

Torronaire, torronera,
a cada ull tens un estel,
i als llavis una cirera
que tapa un potet de mel.

I l'altre, del bàndol contrari, no satisfet amb un tan garbós elogi, gallejava amb veu vibranta i sonora:

Torronaire, torronera,
el qui de tu s'enamora,
poc sap que ets com l'aiguallera
que el primer sol l'evapora.

I així la escaramussa o tiroteig de coples en plena nit continuava llarga estona entre xants i tabola, ensems que amb ma muller ponderàvem l'ingeni i la graciosa imatgeria que l'amer sap arrencar sovint a la pedrera viva i inesgotable de l'ànima popular.

Ayn MCCCCLIII de abril se comença la obra de aquest spital en lo qual posaren la primera pedra los honorables en Luy de Monsuar e Bernat Gralla ciutadans pahers e miccer Manuel Monsuar dega e miccer Garcia de Valterra canonges per lo honorable capitol de la seu de Leyda.

I reprenia de nou l'enamorat :

Ocella d'aletes blanques
per què no pares ton vol?
si no en tens prou amb les branques
prou tot l'arbre del meu cor.

I de l'altra ronda n'eixia un irònic
aconsellament que deia :

Ocella que aquí no nia
i que es veu només volant,
no hi malgastis galania,
bona carn i passa-avant.

Tenia raó aquest últim, car demà mateix per son ofici rodamon, passarà avant la torronaire cap a altres viles i llogarets a engormandir goluts galifar-deus, a encisar fadrins enamoradissos, a alegrar, si voleu, amb el seu aire i sa frescor com les flors en primavera, a tot aquell qui vulgui mirar-la; mentre aquí al poble hi restarà la me-

langia d'un record plascèvol que il·luminà unes estones la plaça i casa nostra també, i no serà estrany sentir a esquirlentes qualche dia, com algún fadrí, a la llaurada, després de fuetejar amb un *reïra* el catxassut, deixi volejar pels aïres en la soletat dels camps, trista i enyoradissa, com un ressó alguna d'aquelles coples :

Colometa d'ales blanques
per què no atures ton vol?

FELIP PLEYAN.

*«No hi ha millor llibre que la cons-
ciència; és el que hom hauria de con-
sultar més aviat.»*

PASCAL.

CONVERSA AMB L'ENRIC BORRÀS

La *rentrée* de l'Enric Borràs al teatre català ha constituït un veritable aconeteixement, i novament omplena de glòria el nostre art escènic i de jola el cor de tots els catalans.

En la plenitud de les seves facultats d'actor d'indiscutible mèrit, en Borràs ha tornat a l'escena del teatre català, al mateix teatre que el portà al triomf i l'encimbrà i al qual fa reviure ara els dies gloriosos de la seva actuació llunyana.

No cal dubtar que aquest gest d'en Borràs, farà que el nostre art dramàtic voregi els límits de la màxima perfecció i la més acurada representació.

Aprofitant l'avinentsa de la seva estada a Lleida amb motiu de les representacions que ha donat al teatre dels Camps Elisis, hem volgut saber com pensa i els projectes que té, i a l'objecte decidirem entrevistar-lo per a posar-los a coneixement dels lectors de VIDA LLEIDATANA, cosa a la qual en Borràs accedí amb remarcable gentilesa.

Aquí va, doncs, l'entreviu, que no dubtem serà agradosa als nostres lectors estimats.

—.....?

—La primera vegada que vaig estar a Lleida fou amb la companyia de D. Antonio Vico, de l'art excels del qual guardo grat record. Pocs anys després vaig venir amb la companyia del Romea, de Barcelona, de la qual n'era director. Quan la inauguració del nou pont, vaig actuar novament a Lleida, i recordo que fou tanta la gent que acudí al teatre, que fou precis tirar el teló varies vegades i recomençar el primer acte altres tantes

vegades. Abans d'aquesta vinguda, en recordo, vagament, una altra, encara que no puc precisar en quin temps i en quines circumstàncies. Deurà fer uns quatre anys que, anant de pas pel Nord, vaig deturar-me ací a donar quiscunes representacions que tingueren el caràcter d'assajos. En resum, hi hauré fet unes sis estades.

—.....?

—Relativament. Als 15 ó 16 anys vaig començar a actuar al teatre. Quan vaig venir a Lleida el primer cop, en tindria uns 17. Als 22 anys en feren director de la companyia del teatre català Romea, no pas pels meus merximents — s'apressà a dir-nos — puix hi havien actors de la categoria d'en Fontova i d'en Goula, insuperables en el seu art.

—.....?

—Si no ho hagués fet ara, en ple domini de les meves habilitats escèniques, jo no hauria pas tornat al teatre català, car tornar essent un pàl·lid reflexe de lo que era un temps, ho hagués cregut poc enaltidor per a mi i menys per al nostre teatre.

—.....?

—Sóc molt optimista respecte al pervindre del teatre català. Tenim avui a Catalunya un estol d'autors que fa goig, i en quant a actors, no podem pas dir menys. Decididament, el nostre teatre té un pervindre esperançador.

—.....?

—De cap mena. Jo no he pensat mai, ni puc pensar-hi, en retirar-me del teatre, puix aquest és el meu element, sense el qual trista em seria la vida. A mi el fer teatre no em cansa, encara que ho sembli, puix convé donar al públic la sensació que l'actor es fadiga. Jo no m'apartaré del teatre mentres visqui, lo que podré fer serà agafar papers secundaris quan les meves forces no em permetin representar els primers papers. Abandonar el teatre seria el meu anorreament.

—.....?

—Totes les obres de mestre Guimerà em plauen molt i no voldria pas assenyalar-ne una sobre les altres. Posat que volem que us

en citi una, us diré que al meu modest jui una n'hi ha que sobressurt, i en la qual hi he trobat un refinament tan perfecte, una intensitat tan gran com no he descobert en cap obra shakespeariana; potser exagero, però crec que és així. Aquesta obra de Guimerà és la titulada «Rei i monjo».

—.....?

—Tan possible la crec, que ja està formada. Molts dels elements que integren

aquesta gran companyia dramàtica són de l'actual del Romea. Actuarà la temporada vinent la teatre Novetats, que és on s'ha traslladat ara el Romea, i entre les obres a estrenar que tenim ja en cartera, hi ha la titulada «Per dret diví», pòstuma de N'Àngel Guimerà, acabada per Lluís Via, que és una preciositat; en Josep Maria de Segarra ens ha lliurat un poema dramàtic en vers, intitulat «Mar, çal Prió», que al meu entendre és la millor obra que ha escrit per al teatre. Entre les traduccions, figura l'estrena de «El Coriolà», de Shakespeare, traducció del vostre Morera i Galícia.

—.....?

—Una mesada o tot lo més dos, m'és suficient per tenir estudiat un personatge. Necessito, però, fer abstracció absoluta de tot lo que em volta.

—.....?

—Sincerament, crec que la sarsuela catalana reeixirà, sempre, però, que els nostres compositors vulguin dedicar-s'hi. Tenim avui a Catalunya compositors de la valua d'en Morera i d'en Vives, al voltant dels quals

n'hi ha un estol de joveçans que són una prometença.

—.....?

—Sí. En un sol dia em vingueren dues contractes per actuar a Nova-York, i penso accomplir-les finida la temporada al Novetats, pel malg de l'any viuent. Em plau, de tant en tant, anar per terres americanes.

—.....?

—No tinc la memòria massa feliç per recordar anècdotes; en aquest moment em ve a l'esment que a Mèxic, a casa d'un amic meu ens trobarem reunits cert dia una vintena de persones i ferem una juguesca. Es tractava d'aturar una màquina en moviment. Ara l'un, ara l'altre, ho provaren tots amb resultat negatiu, i quan em tocà el torn a mi, gairebé no caldria dir-ho: vaig pararla. Això em recorda allò que a molts fa gràcia de què amb tot i els anys mostri tanta agilitat al fer el *Manelic*.

Abans d'anar, per primera vegada, a actuar per terres americanes, feu una *tournee* per algunes

Bell paisatge dels voltants d'Ulldemollins, on ha anat recentment el Centre Excursionista (Fot. Gigò)

poblacions catalanes, passant vuit dies a Lleida. No estava pas massa bé, i vaig haver de passar tots vuit dies prenent suc de most únicament. Això em portà una tan gran debilitat que fins una nit caiguí del llit i no tinguí ni esma d'alçar-me.

Emprés el viatge a Amèrica, haguí de passar igualment amb el suc de most durant la travessia; poden comptar com estava. Arribat al port de San Juan de Puerto Rico, en quina població havia de donar algunes representacions, va visitar-me a bord el *Decano*

de la premsa, molt afalagós, per cert, i em comunicà que *el pueblo entero queria recibirme y que no desembarcara hasta las nueve de la mañana del día siguiente*. Vaig voler complaure'l. Tots els companys de viatge desembarcaren i jo vaig restar sol a bord. A l'endemà al matí vingueren a buscar-me en una lanxa, en la qual anava el *Decano* i desembarcat ja, una multitud immensa m'acollí amb crits de *Viva el mejor actor español* i altres per l'estil, igualment pintorescs, i quan em disposava a pujar a l'auto se m'acosta altra vegada el *Decano* i em diu: *D. Enrique: el pueblo quiere acompañaros hasta el hotel, mas no puede seguir la marcha del auto. Si no le fuera molesto...* Vaig deixar l'auto mes ai, las! quant m'en vaig penedir! Tot eren pujades. Amb la debilitat que portava de passar amb el most tant de temps, no podia més; suava, i quina cara devia ésser la meua que dues senyoretes varen oferir-me altres tants ventalls. A l'hotel ja, la multitud continuava aclamant-me fins que em feu sortir al balcó a dir alguna cosa.

Aposentat per fi a l'hotel, cansat i de mal humor, s'anava passejant impacient per davant ma cambra un senyor que cada cop posava més nerviosisme a son inquiet passejar. Molestat i no podent suportar més aquell bellugadisc, sortí a fora i vaig dir a aquell home, que semblava un aristòcrata per la elegància i correcció amb què vestia:

— *¿Desea V. ver a alguien?*

— *Al representante del Sr. Borrás* — contestà ell.

— *Pues yo soy el representado. ¿Qué se le ofrece?*

— *Nada. Deseo ver a su representante.*

Vaig tancar-me al meu quarto un xic pensivol sobre el que voldria del meu representant, i de nou sento els passos d'aquell senyor amunt i avall del corredor i amb tanta d'insistència que arribà a empipar-me de veritat. Sortí novament i li diguí de no molt bona fàisó:

— *Caballero: O me dice a mí lo que desea o se marcha de aquí inmediatamente.*

— *Deseo ver a su representante.*

— *Pues bien, que mejor representante que yo. ¿Qué quiere V.?*

— *Soy el jefe de la «claque» y vengo a que me pague.*

Vaig cridar al meu representant i vaig ordenar-li que pagués els honoraris al *jefe de la «claque»*, en tant que a mon diligent mandatari li era propinada la més gran escandalera que ell volia sufocar dient «Però don Enric, els aplaudiments i els visques un o altre els havia d'iniciar, a més que les sis o vuit mil persones que hi havia no pretendrà pas que les hagués contractat».

Mentre ens contava aquestes coses es vestia per a representar el darrer acte de «El Monjo negro» i en posar-se l'espasa amb què dona mort al príncep digué: «és la del gran Vico», i després, neguitós per alguna deficiència que havia notat, prengué una taulaleta d'aspirina boi dient: «a mi m'aplana i em posa frenètic veure que no tots els qui prenen part a l'obra hi tenen el màxim interès, que una obra ben representada vol la cura i atenció fins dels tramoistes».

Aquí donarem per finida la nostra conversa amb l'exími artista i amb una estreta de mà i un a reveure! ens separarem d'ell regraciant-li la deferència que havia tingut amb nosaltres.

P. G.

Record

Em ve a l'esment l'instant imborrable del primer cop que vegé el mar. La meua imaginació infantívola moltes suposicions s'havia fet sobre ço que seria la planície d'aigua que en va volien fer-me entendre; fou en un petit poble coster tarragoní on fruí del superbo paissatge; era un dia bell com calia al desvetllament del meu somni d'infant: dia tebi de juliol: un sol fort entumia el fullatge dels arbres i la terra ardenta despedia la flaire inconfusible de sa feconditat mai esgotada; un aire suau, donava un alé de vida escam-

(Fot. Font)

Passeig lateral dels Camps Elisis

pant la flaire de les ginesteres i dels romanins... M'atreia la remor melangiosa de les ones i escoltava amatent d'oír el cant de les sirenes que la meua il·lusió creia entendre... Saltant entre roques de molsa verdosa, m'asseguí no molt lluny de la vora i vaig restar encisat del pregon misteri que em seduïa. Com envejava les barques minúscules que apareixien al fons de tot, apropant-se amb recança, com si lamentessin tornar a terra i deixar la puresa d'aquell desert blau, abandonava la meua atalaia per a ja a la vora veure les cares ferrenyes, embaumades d'aire del mar, i sentir de sos llavis la cantarella de llurs cors; i jo que no havia copsat la tristesa del mar conegui a una nena petita, de cabell daurat i fi i d'ulls blaus com el del mateix mar

en dia de calma i cel clar, la qual em recontà com li desaparegué el seu pare i el seu germanet no feia pas massa temps, i com ella resava cada nit, oberta la finestra i amb la mirada allà al lluny... a l'infinit, en aquella ratlla plena de misteri on la mar i el cel intenten posar-se límits.

I ara, en sentir novament la remor suau de la mar, i en rebre l'amorosi-vola ferida del seu ventijol, penso que tanta beutat fa més pietosa la recordança dels qui en ells geuen, pensant si l'encant que jo trobí al copsar per primera volta el mar llatí, es deu tant al propi encant, com a la tragèdia que uns ulls blaus i una boca encisadora, explicaren amb amorosa infantesa.

PERE ARGANY I MESTRE.

Secció filològica

Si cada dia tinguessim cura de rectificar mitja dotzena de mots, aviat retornaria l'idioma païral a l'esplendor que tingué i que deu tenir novament.

Certament, en aquests assumptes cal una constància, una tenacitat infrangible. La virtut de la auto-correcció, en la forma senzilla que nosaltres proposem i gosem exigir als nostres amics, és una disciplina que no més demana un lleu esforç per començar-la i practicar-la els primers dies.

Totseguit que hom es dona compte de la utilitat i aventatges que això li reporta, quan hom nota que el seu parlar adquireix de mica en mica una homogeneïtat, una lògica, una gràcia que abans no tenia, aquell esforç primitiu desapareix per cedir el lloc a la convicció profunda, al goig, a la delícia, al consol de veure les coses pròpies més íntimes, més cares en el punt d'honor i d'efusió que els pertoca.

Sens aqueix dolç neguit d'ésser cada dia un xic més perfectes, la vida és un beuratge ben atuídor, ben embutridor.

Heus aquí uns quants mots dels que, pacientment, dia rera dia, hem anat caçant en la lamentablement defectuosa conversa quotidiana.

Els anirem presentant per ordre alfabètic.

Mots a evitar

abono (agricult.)
abono (teatre)
achaque, achac,
acunar
adorno
adúltero, a,
agrado
ajedrez
alambre
alarde
alardejar
adelantar
atrasar

Mots correctes

ADOB
ABONAMENT
XACRA
ENCUNYAR
ADORNAMENT, AGENÇAMENT
DRUT, DRUDA
GUST, BON GRAT
ESCACS
FILFERRO
OSTENTACIÓ
VENTAR-SE
AVANÇAR, RESTREURE, ADENANTAR
ENDARRERIR

Mots a evitar

alameda
albornós
alcantarilla
alboroto, ar,
achacós
alero
alfombra
algarabía
algarada
almena
amparo
animo
anonadar
anticuela
aparato
aparatos
opego
aposeno
aprieto

apuro
armasón
arreglo
arrepentir-se
arrepentiment
artesonat
asco
aseo, asear
asesino
asperessa
atajo
atareat
atril
atropello
aullar, aullit
averiguació
ayo
asahar (aigua de)

Mots correctes

ALBAREDA, POLLANCREDA
BARNÚS
XARXA DE CLAVEGUEPES
ALDARULL, AVALOT, AR.
XACRÓS, MALALTÍS
BARBACANA, RÀFEC
CATIFA
GATZARA, XIVARRI, CRIDÒRIA
TUMULT, MOTI
MARLET
REFUGI, PROTECCIÓ
ÀNIM, FIT, COMATGE
ANORREAR, ACLAPARAR
LLUENTINA (?)
APARELL
PARENCERIA, POMPA
PARENCEER, PARENÇOS
ADHESIÓ
CAMBRA, ESTANCA, HABITACIÓ
SITUACIÓ DIFÍCIL, ANGOIXA,
COMPROMÍS, DIFICULTAT
MALDECAP, DIFICULTAT
ENCAVALLADA
ARRANJAMENT, SOLUCIÓ
PENEDIR-SE
PENEDIMENT
ENTEIXINAT
FÀSTIC, APROHENSIO
AGENÇAMENT, AGENÇAT, ENDRÈCAT
ASSASSÍ
ASPERITAT, ASPROR
DRESSERA, ATALL
ENPEINAT, OCUPAT
FARISTOL
ATROPELLAMENT
UDOLAR, UDOL
ENQUESTA
PRECEPTOR
AIGUA-NAF

SECCIÓ DE CONSULTES

Sr. M. T. — La traducció catalana de *a sabiendas*, és A GRATCIENT; la d'*agravi*, GREUGE; la de *compañerisme*, COMPANYONIA; la de *sangría*, SAGNIA; la de *desangrar-se*, DESSAGNAR-SE.

Un lleidatà. — En lloc de la frase *de qué parte potser podrieu dir*, per exemple: *de qué li ha de venir*, o bé, *i cà*, o encara *ni de bon tros o bon tros se n'hi manca*.

En lloc de *no hi ha dret*, tan madrileny, podeu usar el catalaníssim *no s'hi val*.

Agraim les vostres observacions i quan arribi l'ocasió tindrem gust d'aprofitar-les.

Celebrarem tingueu molts imitadors.

JOHNSON.

ELS LLIBRES

Continuant la recenció de les publicacions eixides de les caixes lleidatanes, cal que parlem avui de la tesi que valgué la borsa doctoral a N'Elies Serra i Ràfols, catedràtic, avui, de la Universitat de La Laguna, treball que devé una important contribució al camp dels estudis històrics, tota vegada que en ell es comenta la intervenció que tingué el rei Ferran, per altre nom el Catòlic, en aquella commoció social del segle XV i que s'és coneguda amb el nom de «Guerra dels Remenses».

La trascendència i les derivacions que directament tingué per a la qüestió agrària de Catalunya, i la seva repercussió política, han motivat seriosos i documentats estudis de tot ço que de conjunt o parcialment afecta al famós procés d'emancipació de les classes pageses al deixar-se dels mals usos que sobre d'ella planaven, i molt especialment del més enutjós, de la «remensa personal». Seriat's han estat els treballs i per justificar la vàlua de la nova aportació del Dr. Serra, direm que hi han esmerçat atenció juristes, sociòlegs i historiadors de la personalitat d'un Prat de la Riba, Pella i Forgas, Coroleu, Montsalvatge, Sàmpere i Miquel, etc., i d'altres no catalans com Cutchet (Ll.) Hinojosa (H.), Brutalis, Zurita, Piskorski, Kowaleuski, etc.

La tesi doctoral del Dr. Serra plena d'erudició, revela l'aimador de l'heurística en els treballs d'investigació històrica. Aquesta excel·lent qualitat li permet desenrotllar-la d'una faisó insuperable en els cinc capítols en què està dividit, i en el primer dels quals, parla de l'alçament de Joan Sala i de l'actitut gens precisa del monarca subjecta únicament a l'obtenció de quelques ventatges econòmiques per a la Cort. Abans d'arribar a comentar la «Sentència Arbitral de Guadalupe», objecte de tot el capítol tercer, i els resultats de la seva execució que s'estudien en els quart i quint, el Dr. Serra, en el segon capítol tracta de «La Via del Compromés» i de l'enviat especial D. Íñigo López, que tra-

meté el rei, i l'actuació del qual palesà en tot moment les altes dots polítiques i diplomàtiques d'aquell noble castellà de la família dels Mendoza.

Resum d'aquest estudi, i en forma de conclusions, buida el criteri particular deduit de les recerques practicades, i sens prejudicis ni preferències, parla dels encerts i dels equívocs de les més rellevants figures que en el plet hi intervingueren, de les actuacions dels protestataris, i com homenatge a la veritat no dubta d'assenyalar aquells punts obscurs que la manca de documentació de l'època fan avui per avui inesbrinables.

En resum, es tracta d'un estudi de refinada erudició i on la preocupació d'ésser fidel a la veritat documental, és constantment atesa. El Dr. Serra ha tractat en ell, de conjunt, una qüestió que historiadors de dots extraordinàries havien intentat; es possible que en el decurs dels temps la «Guerra dels Remenses» sigui objecte, encara, de noves preferències i atencions per ésser tan alts com variats els valors amb ella relacionats, mes amb tot, els comentaris d'aquest qui circumstancialment ha conviscut entre nosaltres, hauran d'ésser necessàriament atesos.

S.

REFRANER

III

Juliol

1. — Al juliol, verol.
2. — Al juliol, ni dona ni caragol.
3. — Per Santa Magdalena, l'avellana és plena.
4. — Raïms de Sant Jaume, raïms aigualits; raïms de setembre, te'n llepes els dits.
5. — Pel juliol, sega qui vol.
6. — Al juliol, figures i verol.
7. — Per Santa Magdalena, l'avellana és plena; plena o no plena, cul l'avellana per Santa Magdalena.
8. — Al juliol, ja hi ha verol.
9. — Per vagar, anar a Sant Jaume.
10. — Qui té blat a l'era, no té espera.

11. — Al juliol, la força al coll.
12. — Vent de juliol, vent que es vol.
13. — Refredat de juliol, no el cova qui vol.
14. — Si vols tindre bona col, planta-la al juliol.
15. — Pel juliol, la garbera prop de l'era.
16. — Pel juliol, i agost es maduren, i pel setembre es cullen.
17. — Juliol, juliol, que ensenyen mon dol.
18. — No es pot dir blat, que no sia al sac, i encara ben lligat.
19. — Garba a l'era, vent espera.
20. — Pel juliol, ni dona ni caragol; caragol i dona, tot temps es bona.
21. — Pel juliol, a posta de sol.
22. — Pel juliol, el cap de dol.
23. — Al juliol, ja hi ha verol.
24. — Pel juny segaràs, i pel juliol batràs.
25. — Qui no bat pel juliol, no bat quan vol.

J. ANYELL.

Nòtules

L'interessant setmanari «El Borinot», de Barcelona, reproduïx en el nombre del 1 del corrent, els facsimils de les publicacions espanyoles: «Butlletí del Centre Excursionista», «Boletín del Instituto general y Técnico» y «Boletín de la Federación de Maestros Nacionales de Cataluña».

— A l'aparèixer aquest número haurà tingut lloc a Barcelona, l'homenatge que Catalunya tributa al gran músic N'Amadeu Vives, el qual, després d'un llarg pelegrinatge arreu del món, torna a fer música catalana i per a Catalunya.

— Han marxat d'estiu els esposos Antoni Bergós i Mercè Tejero de Bergós.

— Diumenge dia 18, el Foment de la Sardana ha organitzat una audició que serà donada a las 7 de la tarda al carrer de Catalunya, per la cobla «La Principal de Lleida».

— Aquest mateix diumenge el Centre Excursionista verificarà una excursió a l'ermita de Sa'gà, prop d'Artesa de Segre, a Agramunt i ribera del Sió.

— A Manresa ha tingut lloc una reunió d'entitats excursionistes per tal d'organitzar un homenatge al Centre Excursionista de Catalunya amb motiu d'acomplir-se enguany el primer cinquantenari anys de la seva fundació. Hi assistí un delegat del Centre Excursionista de Lleida.

— Sabem que el diari «La Publicitat», de Barcelona, prepara un nombre extraordinari dedicat a la nostra ciutat.

TEATRES

Camps Elisis. Cançó d'amor i de guerra.

És una magistral obra, la sarsuela catalana que ha estat representada tantes vegades a Barcelona i que suara hem vist a Lleida.

D'una faisó ingènua es desenrotlla tota ella, com una contalla d'aquells temps (segle divuitè), no deixant de tenir, baldament semblar contalla, moments que fan viure l'amor, com ho fan els pàggers del Canigó. Aquests passatges amorosos, com els altres, són agenciats per en Martínez, el jove compositor, amb una música exquisida, tota ella de caire català, sense extremismes, amb senzillesa i sempre amb melositat acompanya la sarsuela d'en Capdevila i d'en Mora.

Guardarem un fort record de l'èxit esclatant que ha obtingut ací a Lleida i arreu de Catalunya, i esperem que a aquesta sarsuela en seguiran d'altres que faran quedat arrelat aquest gènere dintre casa nostra.

El treball dels artistes de la companyia Calvo cooperà eficaçment a l'èxit de l'obra.

Companyia del Teatre Català Romea, de Barcelona, dirigida per en Joaquim Montero, amb el concurs de l'Enric Borràs.

Aquesta quinzena ha actuat al teatre dels Camps Elisis aquesta companyia que és la millor que de molt temps encà hem vist.

La interpretació que ha donat a les obres representades, la majoria de repertori clàssic, ha estat justa i acurada, remarcant-se a totes el treball inimitable d'en Borràs, en primer lloc, d'en Montero, qui a despit dels anys continua essent un actor de gran mèrit, d'en Galceran, Gómez Parrenyo, i el de les venerables Morera i Xatart, secundats mestriolament per la Vila, Baró, Fornés i altres.

Les obres representades foren «Els velis», de l'Iglésies; «La bona gent», d'en Rossinyol; «Batalla de reines», d'en Pitarra; «Don Gonzalo, o l'orgull del gec», d'en Llanas; «Terra baixa», d'en Guimerà; i el «Monjo negre», d'en Pitarra. No cal dir com totes obtingueren una magistral interpretació i foren ovacionades llargament. No farem la crítica de les obres esmentades, puix seria inhàbil en nosaltres afegir res a lo que han dit els crítics d'arreu.

Ço que sí hem de lamentar, és la poca gent que acut al teatre quan ve una companyia de la qualitat de la que ens ocupa i quan es dona un repertori d'obres tan selecte i escollit com el que ens ha estat ofert suara, puix si descomptem el dissabte i el diumenge, en què s'omplenà el teatre de gom a gom, els demés dies amb prou feines si arribava a mitja entrada.